

Theologiae Spiritualis Scholasticæ Et Moralis Tomvs ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti D. Augustino Conformem

In quo tractatur de Intellectu & Scientia Dei, ejusque Objecto. Item de
voluntate & volitione Dei, ejusque Objecto

Bosco, Jean a

Antverpiae, 1686

Concl. IV. Deus justè punit peccatores; sed & cum parcit justus est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73680](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73680)

fit tale, ut sine illo subjectum non fit perfectum in suo ordine, est materiale & impertinens ad specificandam virtutem, per quam bene fit alteri: nam etiam iustitia proprie dicta potest inclinare adtribuendum alteri id, sine quo non est perfectus in suo ordine; nec tamen hæc iustitia est alia ab illa, quæ tribuit alteri id, sine quo bene potest esse perfectus in suo ordine; quia iustitiæ formale motivum non est res, quæ alteri redditur; nec modus, quo alteri res illa utilis est; sed motivum formale est jus, quod alter sibi vendicat ad talem rem, vel in tali re, quod jus potest esse ejusdem rationis respectu rei, quæ potest alter carere, & rei, quæ non potest carere absque imperfectione; v.g. jus, quod habet dives ad mille, quibus carere non potest, est ejusdem rationis cum jure, quod habet ad centum ex istis millibus, quibus carere potest.

quandò Deus eas tribuit illis, ex liberalitate facit, non ex aliqua iustitia propria. Et ratio à priori est ex Aristotele 5. Ethic. cap. 1. & 2. ubi docet, virtutem iustitiæ debere esse inter duas personas rationales, inter quas fit etiam communis materia: quare qui præcium iustum offert pro equo, non servat iustitiam erga equum; sed erga Dominum equi: ergo Deus, gubernans Universum juxta exigentiam ejus, non servat iustitiam. Hactenus Felix; sed meo iudicio, salvo meliori, non adeo feliciter. Etenim diffie. 3. num. 5. Probat, in Deo dari iustitiam distributivam, idque distinctam à commutativa; quia, ut Conclus. præced. audivimus, Deus omnibus naturis distribuit perfectiones sibi proportionatas & debitas secundum gradus suos. Et in fine dicti num. ait: Deum ad hoc teneri, non ex stricto jure; sed solum ex condecencia voluntatis suæ. Quæro jam ego; in quo distinguitur hæc iustitia distributiva à iustitia providentiali, quam præfatus Auctor negat esse in Deo? Expectabo responsionem à Doctoribus. Et sanè quod attinet dictam rationem à priori, hæc non est generalis; nam etiam creaturæ rationales suas exigunt perfectiones, ergo saltem in illis distribuendis poterit esse iustitia providentialis. Melius ergo, consequenter loquendo, videtur negari in Deo iustitia distributiva, ita eam explicando, sicut hic Auctor explicat. Tu cogita, an re- & iudicem, & transi mecum ad aliam iustitiam, quæ dicitur punitiva, pro qua instituitur

Ratio à priori, ex Arist.

An obatio sit efficax.

Ratio à priori non est generalis.

77.

Occurrunt objectiones.

78.

79.

80.

CONCLUSIO IV.

Deus justè punit peccatorem; sed & cum parcit, iustum est,

DE fide est, Deum punire peccatorem; id est, vindicare peccatum ab homine commissum, juxta illud Rom. 12. v. 19. *Mibi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Et aliæ innumeræ Scripturæ possent ad idem propositum adduci; sed non est operæ pretium, eum nemo de eo dubitet: sed solum disputatur inter Theologos, ex qua virtute Deus puniat. Smising sup. num. 77. ait: Vindicatio non est specialis virtutis actus, sed variarum virtutum actus esse potest; ut puta charitatis erga seipsum, quandò quis punit alterum, ut sibi nocere desinat, aut ne alii alterius exemplo sibi noceant, aut ut honorem sibi læsum, vel ablatum, recuperet; avocitiæ erga proximum, si puniat quis aliquem, ut proximo nocere desinat, aut ut ipse punitus se corrigat, vel proximum suum honorem reciperet. Sin autem quis puniat,

79. Deus vindicat peccatum.

An vindicatio sit actus specialis virtutis.

Negat Smising.

ut

Putat esse actum caritativum virtutum.

Scotus.

80. Oppositum docet Felix, & pro se citat Scotum.

Probat esse actum justitiæ commutativæ.

81. Explicat Scotum, qui videtur oppositum dicere.

Premiatio est excellentior punitione.

ut in se, vel altero tueatur bonum privatum alicujus specialis virtutis, alioqui impediendum, vel auferendum; hic actus pertinebit ad illam virtutem, ejus defensionem suscipitur: cum ejusdem virtutis sit actus, velle bonum honestum, & velle malum oppositum destruere, juxta Scot. 4. dist. 14. §. De secunda significatione, num. 11. Quid si respiciat bonum commune? Sic (inquit præfatus Auctor) est actus justitiæ legalis sive in Principe, per sententiam puniendo delicta, sive tam in Principe, quam in privato cive per executionem pœnæ Rempublicam ab hostibus vindicante. Seclusâ autem obligatione tuendi bonum aliquid ex dictis, non solum non est virtutis se vindicare, sed etiam vitii; nimirum inimiticitæ oppositæ charitati proximi, vel crudelitatis oppositæ elementariæ, quemadmodum è contrâ est virtutis charitatis, vel elementariæ proximo injuriam illatam condonare, nisi aliunde, quam ratione mali illati, oblige-mur nos vel proximum, vel Rempub. vindicare, Hæc est opinatio Theodori:

Sed non placet Felici, intelligendo eam de actu elicitio, sicut Smifing intelligit. Quid ergo? Dicit, punitionem esse actum elicitum justitiæ commutativæ, sup. de Voluntate Dei cap. 7. diff. 4. num. 2. & putat esse sententiam Scoti 4. dist. 46. quæst. 1. §. Ad propositum, num. 4. ubi sic ait: Commutativa (justitiæ) propriè respicit punitionem, & præmiationem, ut scilicet pro meritis, quasi commutando, reddantur præmia, & pro peccatis supplicia. Probatur (inquit) nam proprium est justitiæ commutativæ, servare æqualitatem; sed in punitione servatur æqualitas pœnæ ad culpam, Apocal. 18. v. 7. Quantum gloriificavit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Ergo est justitiæ commutativa. Secundò probatur; nam non est justitiæ distributiva; quia Deus, ut puniat, non respicit proportionem geometricam; sed solum quantitatem peccati commissi; ergo non punit ex justitiæ distributiva. Sic ille. Ergo ex justitiæ commutativa: negatur, inquis, Consequentia; nam Scotus 4. dist. 14. quæst. 2. §. In ista quæstione, num. 8. ex dictis à se illâ quæstione infert: Est ergo iste actus justitiæ punitiva, quæ distinguitur contra justitiæ commutativam, & etiam contra amicitiam.

Respondet Felix sup. num. 3. solum velle, non esse sicut nostram justitiæ commutativam, sed nobiliorem. Nam sequitur immediatè pòst: Et forè iste actus est nobilior inter omnes actus justitiæ in communi, excepto actu præmiationis; quia ille est proprius Legislatori, & nulli alii conveniens, nisi ex commissione à judice, quasi vice ejus. Alii autem actus commutationis, amicitia & hujusmodi, possunt convenire regulariter quibuscumque personis; actus autem, qui excellentiori personæ est proprius, ceteris paribus, est excellentior. Sed adhuc actus præmiandi excellentior est; quia cum ista excellentia communi utrobique,

scilicet quòd soli Principi convenit, præmiare habet utrumque extremum nobiliss, & scilicet meritum, pro quo sit, & præmium, quod conferat, & personam meriti, cui conferat, quæ excellens pœnam, culpam, & personam ream, cui vana infligitur. Et forè, propter hanc excellentiam præmiationis, & punitionis, Scotus, dicit aliquis, primo loco citato vocavit eam, quasi commutationem; non autem (ut Smifing vult sup. num. 78.) ad significandum, quòd punitio propriè non esset actus justitiæ commutativæ; sed quâdam imitatione de similitudine. Nec video ego, quare hic Auctor illam particulam, Quasi, accommodet solum punitioni, cum Scotus expressissimè loquatur etiam de præmiatione.

Fateor, agit Scotus in illa quæstione de justitiâ largè sumpta; nam inquit in principio num. 2. Rationem generalissimam justitiæ ponit Anselm. de Veritate cap. 11. quòd justitiæ est restitudo voluntatis propter se servata: Sed nego, quòd totâ illâ quæstione, contra Smifing sup. Etenim immediatè subdit. Hæc ratio specificatur per justitiæ, secundum quod de ea tractat Aristoteles §. Ethic. Nunquid & Aristoteles toto illo libro solum tractat de justitiâ largè sumpta? Clarum est, quòd non. Unde sequitur apud Scotum: Qui (Aristoteles) addit ultra hanc rationem hoc, quòd est esse ad alterum. Planè, inquis; sed hoc, quòd est esse ad alterum, est tantum justitiæ largè sumpta, de qua etiam loquitur Scotus 4. dist. 14. quæst. 2. sup. cit. num. 5. in fine dicens: Ergo ista virtus, cujus natus est esse iste actus (vindictandi) continetur sub justitiâ, prout in generali dicitur justitiâ, omnis virtus ordinativa ad alterum, vel quasi ad alterum. Prorsus continetur: ergo punitio solum est justitiæ largè sumpta, nego Consequentiam. Interrogo siquidem, justitiæ commutativa continetur sub generali illa ratione justitiæ? Quis sanæ mentis potest dubitare. Num rectè inde infertur: ergo commutatio tantum est justitiæ largè dicta? Nemo non vider, si tamen habeat oculos ad videndum apertos, Sequelam illam nihil valere. Sicut ergo, eo non obstante, justitiæ commutativa est vera species justitiæ propriè dictæ, quæ ultra hoc, quòd sit ad alterum, respicit æqualitatem; pari ratione, dicit aliquis, justitiæ vindictiva poterit esse vera species justitiæ propriè dictæ; quia & ipsa respicit æqualitatem, non proportionis geometricæ, sed (inquit Felix sup. num. 2. in fine) solum quantitatem peccati commissi: ergo non punit Deus ex justitiæ distributiva, sed commutativa. Ita argumentatur Franciscus. Mihi certum est, Scotum locis citatis, non tantum loqui de justitiâ in generali, prout est virtus ad alterum; sed etiam in speciali, ut est virtus reddens alteri æquale. Neque Smif. negare potest, Scotum 4. dist. 14. q. 2. distinguere justitiæ punitivam ab amicitia, tamen hæc quoque sub generali illa ratione justitiæ comprehendatur.

Audite ipsum per se loquentem num. 6. in principio: Vltior inquisitio est: Sub iustitia conrincitur amicitia, loquendo de iustitia in communi; quia amicitia est virtus ad alterum 8. & 9. Et hi. Nonquid igitur actus iste penitendi, vel puniendi, est actus amicitia? Videtur, quod sic; quia amicitia est actus reconciliandi amico; talis est iste. Item amicitia est, corrigere amicum, ut sit dignus amari, illo, quod repugnat honesta amicitia, excluso: istud vindicare, est corrigere amicum, ut fiat dignus amabilis: ergo &c. Probatio Minoris: quia si tantum punitur, ut vindicetur, vel ut vindicans satietur, crudelitas est: ergo non est secundam rectam rationem vindicta, nisi ut ille, in quem vindicatur, corrigatur: sed haec est amicitia: ergo &c. Confirmatur per Philosophum 2. Rhet. cap. 12. ubi vult, quod differret correctio a punitione stricta accepta, in hoc, quod correctio sit correcti gratia, ut scilicet moneatur: punitio autem sit punientis gratia, ut satietur. Secundum videtur esse omnino crudelitas, & hoc tam in ministro, quam in iudice: quia propter eundem finem debet minister exequi, propter quem fert iudex sententiam; quia finis eius debet esse finis moventis ipsum; & per consequens, quod est crudelitatis in uno, & in alio. Ita Scotus pro opinione, quae ait, vindicationem esse actum amicitiae, & non specialis alienius virtutis. Sed nunquid huic opinioni Scotus subteribit? Nequaquam; sed in terminis eam rejicit, & solvit eius argumenta, jam proposita.

Sic quippe ait num. 7. Respondeo; vindicare, etiam quando est actus ordinatus, non est actus amicitia ad illum, in quem vindicatur; quia vindicta proprie respicit correspondentiam poena ad culpam secundum legem, licet non committitur correctio ipsius puniti. Unde & quandoque iusta vindicta sit, exterminando reum; & patet, quod non corrigendo: nec tamen crudelitatis est, ut procedit secunda obiectio; quia finis istius proximus est conservatio legis, & ulterior finis ille, qui est finis legis. Finis autem legis positus ab homine, legem ferente, non est ipse Legislator, vel bonum ejus, sed bonum commune: propter illum ergo finem & observatio ejus, & ita rationabilior est vindicta, in quantum est ad istum finem, quam si esset ad bonum privatum persona privata. In proposito autem posset dici similiter, quod lex divina est propter bonum commune hominum, quibus data est, & punitio cuiuscumque contra legem peccantis: & hoc secundum est propter observationem legis, & ulterius propter bonum commune illorum, quibus data est lex; tandem vero propter ipsum Legislatorem. Et hoc ideo hic; non autem in lege posita ab homine, quia hic bonum Legislatoris est simpliciter melius bono communitatis, non autem ibi. Actus autem amicitia, qui imperaret aliquam punitionem amari, ut amari, non imperaret illam; nisi prae se propter correctionem amari: & licet illa esset via corrigendi, tamen si alia esset via facilius corrigendi, amicitia, ut amicitia, magis imperaret aliam viam. Per hoc patet ad instantiam

tiam primam; quia si per penitentiam reconciliatur quis Deo; tamen Deus non vindicat principaliter de illo, ut reconciliet ipsam sibi, vocando reconciliationem reductionem in amicitiam pristinam: sed ut reconciliatus immunis a poena debita habeatur, soluta jam poena illa, quam vindicans requirit solvi per se propter correspondentiam praemissam ad culpam secundum legem. Confirmatur ad secundam. Dico enim, quod vindicare non est principaliter propter correctionem puniti, licet quandoque illa correctio sequatur: sed est per se, ut ordinetur culpa per poenam, & ut observetur lex punitiva, in quam transgressum est. Et cum dicitur, hoc esse crudelitatis: patet, quod non: quia ulterior finis est bonum commune: sed crudele esset, si sciret in sine alio, quam communi, vel quam in sine ultimo. Ad confr. de 1. Rhetor. dico, quod corrigens corrigit gratia correcti, sed vindicans, non gratia correcti per se, nec gratia sui ipsius: sed gratia legis, & ulterius gratia boni communis, & tunc gratia sui, si est ipse finis legis, ut est in proposito. Huculque Doct. Subtilis.

Quaeritur volui referre, quia optime explicant rationem per se seu essentialem vindicationis seu punitionis, quae consistit in eo, quod reddat poenam aequalem pro culpa commissa, & haec vindictio in Deo est; vocetur iustitia commutativa, distributiva, legalis, aut alio quocumque nomine, parum refert ad praxim, ut clarum est. Et pro veritate nostrae Conclus. sufficit, ut sit iustitia, largè eam accipiendo, cuius actus, licet possit à diversis virtutibus imperari, ut bene probat discurus Smiling supra, elicitive tamen spectet ad aliquam particularem virtutem. Respondeo (inquit Felix supra) concedendo, punire posse esse omnium virtutum ex fine extrinseco, & imperativè; tamen ex objecto suo, quod est reddere aequale pro malo commisso, ut observetur lex, & propter bonum commune illorum, quibus data est lex, & propter ipsum Deum Legislatorem, solum est iustitia commutativa, sicut est praemiare. Sed enim, reponit quispiam, disparitas est; quod praemiando Deus solvat debitum liberam suam voluntate contractum; secus autem puniendo, sed potius exigit, quod peccator debebat: hoc autem non spectat ad iustitiam commutativam. Rursus: Deus praemiando respicit jus, quod homo acquisivit per bona sua opera: at verò puniendo non respicit jus peccatoris, sed proprium vel commune totius Universi; peccator enim non habet jus ad poenam, sed potius subditur juri Dei, ut ab eo puniri possit: ergo Deus puniendo non efficit actum iustitiae commutativae. Responderetur ad primum; Hoc sufficit ad iustitiam commutativam; nam sicut solvere debitum ad aequalitatem, est actus iustitiae commutativae; ita velle, vel efficere, quod quis solvat debitum, est etiam actus ejusdem iustitiae; & hoc facit Deus puniendo. Ita Felix sup. n. 4.

Responso ad primam instantiam.

Ad secundam.

Respondeatur ad confirmationem.

In quo consistit ratio per se vindicationis.

Punire potest esse omnium virtutum imperativè.

Disparitas inter punitionem, & praemiationem, probatur 1.

Secundò.

Responso ad primam.

Ad secundum.

Ad secundum dicit idem Auctor: quod sicut primum & poena sunt opposita, ita ordo in procedendo est inversus; nam in merente est jus ad primum, & in premiante est debitum dandi primum: at verò in peccatore est debitum solvendi poenam, & in Deo est jus puniendi peccatorem, & cum puniat ad æqualitatem, tenetur ex justitia punire. Sic ille.

86.
An Deus possit justitiam parcere.

Infero ego, reponit aliquis: ergo non subsistit secunda pars Conclusus, scilicet. Et cum parcat, justum est. Probatur Consequencia: quia tenetur ex justitia punire; ergo non puniendo, sive parcendo, peccat contra justitiam; ergo cum parcat, injustum est. Respondeo ex

Probatum, quod sic, ex Scoto.

Scoto 4. dist. 46. §. Non improbando, num. 8. Ad nullum objectum secundarium ita determinate inclinatur voluntas divina per aliquid in ipsa, quod sibi repugnet justè inclinari ad oppositum illius: quia sicut sine contradictione potest oppositum velle, ita potest justè velle; alioqui posset absolute velle, & non justè, quod est inconveniens. Et hoc est, quod dicit Ansel. Profol. 11. Illud solum est justum, quod vis, non justum, quod non vis. Itaque (ut ait Felix sup.) justitia, quæ Deus tenetur, est sua voluntas.

87.
Non est promissio de reddenda poena.

Neque est promissio de reddenda poena, sed comminatio, in qua poterit Deus dispensare, prout voluerit, quæ dispensatio justa erit, ut advertit Scotus ibidem nu. 5. ubi lego sequentia verba: Sic ergo in genere, tota illa definitio justitiae eo modo, quo potest ad Deum pertinere, potest reduci ad duo membra; ut primo dicatur justitia, rectitudo voluntatis in ordine ad condecensiam voluntatis divine: alio modo, rectitudo voluntatis in ordine ad exigentiam ejus, quod est in creatura. Et illa distinctio potest haberi ab Ansel. Profolog. c. 10. ubi loquens ad Deum dicit: Cum punis malos, justum est, quia illorum meritis congruit: quantum ad secundum membrum, subdit statim: Cum parcas malos, justum est, non quia illorum meritis, sed quia tuae voluntati & bonitati condecens est, quantum ad primum membrum. Et tanta est illorum membrorum distinctio, quod Deus contra primam justitiam operari non potest, nec præter eam; sed præter justitiam secundam potest operari, licet non universaliter; quia non potest damnare justum vel beatum; utique propter promissionem beatitudinis, quæ, secundum Multos, obligat Deum ex stricta justitia; hæc autem promissio non est in punitione, ut dictum est; sed comminatio: & ideo posset peccatorem salvare. Nec solus Deus potest justè parcere malis; sed etiam aliquando homines. Audite Scotum supra num. 11. Ad tertium dico, quod sicut in istis politis, Legislatores respicit in se simpliciter justum, quod est justum boni publici: secundum quid autem respicit alia justia partialia, semper quidem in proportione ad hoc justum; & ideo in quibusdam casibus justum est, non servare leges justas respicientes aliqua justia partialia; quando scilicet observatio earum vergeret in detrimentum justitiae publicae, scilicet bene esse Reipublicae: ita Deus simpliciter determinatur ad justum publicum communitatis, non ut com-

Duobus modis potest aliquid esse justum respectu Dei.

Homines possunt aliquando justè parcere malis. Scotus.

munitate aggregationis, sicut in civitate; sed communitate eminentis continentia, quod est justum condecens bonitatem suam. Omne autem aliud justum est particulare, & nunc hoc justum, nunc illud justum, secundum quod ordinatur vel convenit huic justo.

Dico ergo; quod potest velle Petrum damnari, & justè velle (intellige juxta Hiquæum in suo Comment. ad illum locum num. 73. de damnatione, supposito peccato Petri, proprio, seu originali, vel etiam de damnatione, ut est actus potestatis damnativæ, & non justitiæ, quatenus Petrum non eligeret ad gloriam) quia illud particulare justum, Petrum salvari, non necessariò requiritur ad justum publicum, quia oppositum ejus potest ordinari ad illud idem, scilicet ad condecensiam divine bonitatis. Est enim illud (bonum publicum) finis quod (vel quo) nullum ens ad finem determinatè necessariò requiritur. Intellige, seclusa gratuita promissione Dei, quæ usque in finem bene operantibus promittit vitam æternam, ut patet ex antè dictis.

Rogat aliquis: an ergo justitia in Deo non sit formaliter distincta à voluntate, instar aliorum virtutum moralium? Respondet Felix supra: Licet alii habitus virtutum moralium sint in Deo formaliter distincti à voluntate, non tamen justitia: nam cum habitus naturaliter inclinent in suos actus, v. g. habitus justitiæ vindicativæ ad vindicandum, si Deus non vindicet, quod efficere potest, ut dixi, efficiet contra justitiam, quod non est dicendum; ergo ne hoc fateamur, dicamus, in Deo habitum justitiæ esse ipsam voluntatem, sic ille. Sed ista probatio non placet: nam justitia vindicativa non inclinat ad vindicandum in quocumque casu; sed tunc solum inclinat, quando bonum commune, vel alia rationabilis causa contrarium non exigit vel permittit. Alioqui neque in homine dabitur justitia distincta ab ejus voluntate, cum, ut dictum est, etiam homo aliquando possit justè non vindicare, sed parcere malis, scilicet quando justa ratio jubet. Ergo propter dictam probationem Felicis non est neganda in Deo justitia formaliter distincta à voluntate: sed ideo potius, quia, ut audio vimus sup. ex Ansel. quod Deus vult, justum est, & non justum, quod non vult; hoc autem in homine non habet locum, ut liquido constat, cum multa injusta, & injustè possit velle, & multa justa possit non velle. Ergo cum parcat Deus, justum est, ut habet ultima pars Conclusus. nam Deus injustus nequit esse; cum verò parcat homo, aliquando justum est; fieri tamen potest, ut non sit justum, cum homo non sit essentialiter justus; sed habeat voluntatem obliquabilem & peccabilem. Si inferas ergo cum Deus puniat, non operatur ex debito legali, quod hoc necessitat; sed solum ex debito morali, quod condecens est, ut fontes puniantur; ergo non puniat ex justitia stricta. Respondent Aliqui: quod licet Deus, ut supremus Dominus, possit remittere poenas peccatoribus, non puniendo;

tamen ut iudex, & ut legem promulgavit adversus peccatores, tenetur illos punire, ita ut, si non puniat, sit injustus & probant ex Pl. 49. v. 21. *Existimasti inique, quod ero tui similis.* Sed hoc valde displicet (inquit Felix sup. num. 5.) nam Deus *cujus vult miseretur, & quem vult indurat*, Rom. 9. v. 18. Rursus: nihil est, quod Deum obliget, ut puniat. Denique: sicut Deus circa condignum punit ex misericordia, ita ex eadem virtute poterit non punire. Propter quod dico, quod Deus ex debito legali punit, ut observetur lex, & propter bonum commune illorum, quibus data est lex, & propter ipsam Deum Legislatorem, qui ex sua voluntate, quæ est ipsa justitia, punit, si vult, vel parcat, si ei placeat. Ita Franc. Tu cogita, an plene satisfaciatur propositæ difficultati.

Restat unum argumentum, quod Aliqui movent, dicentes: iustitia vindicativa necessariò importat remotionem damni illati, & injuriæ compensationem: sed Deus nihil damni pati potest ab hominibus: ergo in Deo non est iustitia vindicativa. Respondet Felix sup. quod in bonis extrinsecis, scilicet honoris, & obedientiæ, potest Deus pati damnum ab hominibus, & ita poterit Deus removere hoc damnum puniendo. Secundo respondet eum S. Tho. 1. 2. q. 47. a. 1. ad 1. quod sufficit, ut nocuum sit alicui, qui sit sub providentia Dei, cum peccatum sit contemptus & injuria Deo facta. Sic ille. Hæc sunt verba D. Tho. *Dicendum, quod ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium iustitiæ, prout vult vindictam facere de peccato: peccator enim peccando Deo nihil nocere effective potest: tamen ex parte sua dupliciter contra Deum agit. Primum quidem in quantum eum in suis mandatis contemnit. Secundo, in quantum nocuum eum aliquid infert alicui, vel sibi, vel alteri: quod ad Deum pertinet, prout ille, cui nocuum est inferitur, sub Dei providentia, & tutela continetur.*

Itaque, ut finem imponamus huic controversiæ, quæ etiam est merè speculativa, & ad praxim proorsu impertinens; sufficit ad averendum hominem à peccato, ut sciat, Deum quodecumque etiam minimum, sive sit injuria facta respectu ejus, sive non, posse punire, & de facto punire, nisi ex divina sua misericordia poenam vel ex toto, vel ex parte remittat, prout ei placitum fuerit; nec aliud intendit nostra Conclusio, quæ proinde verissima est; quidquid sit de formali ratione iustitiæ vindicativæ, an scilicet hæc virtus distincta sit, vel non distincta ab aliis virtutibus; utrum appellanda sit iustitia commutativa; vel legalis. Elige quod placeat. Progredior ego ad virtutes, quæ communiter habentur partes potentiales iustitiæ, propter similitudinem, quam cum iustitia propriè dicta habent, quatenus sunt ad alterum; tamen à propria ejus ratione deficiunt, vel quia non respiciunt æquale, vel quia non respiciunt debitum legale, ad quod reddendum quis lege astringitur, sed tantum morale, ad quod reddendum quis obligatur so-

lùm ex honestate virtutis. Porrò de his partibus potentialibus seu potestativis quæritur impræsentiarum; an spectatis earum propriis officiis, & objectis, repugnent inesse voluntati divinæ. Accipe responsonem:

CONCLUSIO V.

Non sunt in Deo Religio, Pietas, Observantia, Gratitude: secus Fidelitas, Misericordia, Liberalitas, & Magnificentia.

Sicut statim dixi, dupliciter deficiunt aliquæ virtutes, quæ tamen sunt ad alterum, à propria ratione iustitiæ; nimirum, vel quia non respiciunt æquale; vel quia non respiciunt debitum legale, sed morale tantum. Prioris generis sunt Religio, Pietas, & Observantia; nam Religio versatur circa jus reddendum Deo; Pietas circa jus reddendum parentibus ac patriæ; Observantia autem circa jus reddendum Superioribus: porrò Deo, parentibus, ac patriæ, & Superioribus non potest jus suum reddi ad æqualitatem, ut est communis sententia. Posterioris generis sunt Veritas seu Fidelitas, Gratitude, & Vindicatio, quæ ita pertinent ad morum honestatem, ut absque illis ea servari nequeat. Item Liberalitas, Magnificentia, Amicitia, Charitas, Affabilitas, Eutrapelia, Misericordia, quæ solum pertinent ad perfectionem morum honestatem, ita ut sine illis ea possit servari. Ita communiter DD. qui tamen inter se discrepant circa existentiam earum in Deo, ut patebit ex dicendis.

Enimverò nonnulli ponunt in Deo Gratitude, quam prima pars nostræ Conclus. ab eo excludit. Inveniuntur etiam, qui à Deo excludunt Magnificentiam, quam secunda pars nostræ Conclus. in eo ponit. Rogat aliquis: equæ ratio excludendi à Deo Gratitude? Jam edissero. Religio inclinatur ad debitum cultum exhibendum alteri, tanquam primo principio, & supremo Domino omnium rerum; Pietas ad exhibendum honorem & obsequium alteri, tanquam secundario principio illius, qui exhibet honorem & obsequium; quale principium sunt parentes, patriæ, & ad illos reducuntur affines ac sanguine juncti; Observantia (cujus partes sunt dulia & obedientia) ad exhibendum honorem & obsequium alteri ratione dignitatis, & eminentiæ supra eum, qui exhibet honorem, & obsequium; denique Gratitude ad referendam gratiam pro beneficiis ab alio acceptis: at Deus non potest inclinari ad alterum, tanquam primum aut secundarium principium Dei, vel tanquam Superiorem Deo, aut talem, à quo Deus beneficium acceperit; hoc liquidem est contra rationem entis supremi & independentis, ut patet: ergo in illo non est formaliter

92. Partes potentiales iustitiæ sunt in duplici differentia. Prioris generis.

Posterioris generis.

93. Aliqui ponunt in Deo gritudinem.

Ratio eam à Deo excludendi.

Smifug: